

www.e-rara.ch

Exercitationes Vitruvianae ...

Poleni, Giovanni

Patavii [Padua], 1739-1741

ETH-Bibliothek Zürich

Shelf Mark: Rar 902

Persistent Link: <https://doi.org/10.3931/e-rara-105>

Claudi Ptolomaei Cursulensis episcopi epistola, in qua agitur de nova librorum Vitruvii editione adornanda.

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelnformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

CLAVDII PTOLOMAEI
CVRSVLENSIS EPISCOPI

EPISTOLA,

In qua agitur de nova Librorum

VITRUVII

Editione adornanda;

Nunc primum ex Italica in Latinam linguam conversa;

Interprete

FRIDERICO GHISIO I. V. D.

In Seminario Patavino Humanitatis Græcæ Latinæque Professore.

... in vitrum, rasini, et aliis resinis ...
... in vitrum, rasini, et aliis resinis ...
... in vitrum, rasini, et aliis resinis ...
... in vitrum, rasini, et aliis resinis ...
... in vitrum, rasini, et aliis resinis ...
... in vitrum, rasini, et aliis resinis ...
... in vitrum, rasini, et aliis resinis ...
... in vitrum, rasini, et aliis resinis ...
... in vitrum, rasini, et aliis resinis ...
... in vitrum, rasini, et aliis resinis ...

GLAVDII PTOLOMAEI

CVRSVLENSIS EPISCOPI

... in vitrum, rasini, et aliis resinis ...

... in vitrum, rasini, et aliis resinis ...

VITRUVI

... in vitrum, rasini, et aliis resinis ...

... in vitrum, rasini, et aliis resinis ...

FRIDERICI EPISCOPI

... in vitrum, rasini, et aliis resinis ...

... in vitrum, rasini, et aliis resinis ...

... in vitrum, rasini, et aliis resinis ...

... in vitrum, rasini, et aliis resinis ...

... in vitrum, rasini, et aliis resinis ...

... in vitrum, rasini, et aliis resinis ...

... in vitrum, rasini, et aliis resinis ...

CL. P T O L O M A E V S
COMITI AVGVSTINO DE LANDIS.

S. D.

ESIDERIVM tuum, de quo fecisti me postremis litteris certiore, ab amore uno profectum esse, aut potius duplici cum amore plane cohærere, intelligo; tum quo liberalia studia prosequeris, tum quo studiosos tui. Quo tandem pacto duabus repugnem causis, qui vel simplici obsistere minus possem? Hujus ergo novi Architecturæ studii rationem, quam accurate totam exposui, perinde ut vis accipis, ad te mitto. Tu vero sic habeto, si vel paululum ex sua ipsorum dignitate hac super re principes egerint, a nobis ex officio nostro actum iri sane plurimum. Sed nimirum sine solis ope stellæ non lucent. De te quaeso, ne gravere isthæc legere; ac sicubi facultatem mihi deesse animadverteris, tamen voluntatem probes. Architecturæ quanta sit jucunditas, utilitas, præstantia, copiose alias & illustribus & veris argumentis est demonstratum: dignæ mehercule artis, cujus studia foveant promoveantque summi principes; quippe qui in lucem proferenda mira, quæ per eam conficiuntur, opera, curare præcipue possunt; ut passim, sed Romæ in primis obviæ tot ingentium ædificiorum reliquiæ declarant. His inflammati quidam excellenti ingenio viri, ceperunt id consilii, ut præclarum hoc studium iterum excitent, vocentque pro virili e tenebris in aliquam lucem: rati se hinc aditum permultis aliis ad id amplius illustrandum patefacturos. Cum autem & ceteræ fere artes & architectura præ ceteris meditatione & actione constet, atque adeo cupientibus in illa utcumque excellere, non modo meditandum sit, sed etiam ad opus necessario procedendum: isti, quibus ædificare in præsentia non licet, se se ad vetera ædificia scrutanda contulerunt. Hinc tradita a scriptoribus præcepta cum exemplis, quæ ab operibus proveniunt, conjungentes, utramque partem, quoad poterunt, respicient. Ex scriptoribus, quoniam plerique interiorem Græci tum Latini, Vitruvium sequentur; quod & prope unus supersit, & quæ ad Architecturam pertinent (ut ipse testatur) copiose omnia complexus fuerit. Ex operibus, eorum primum, quæ Romæ magna cum admiratione omnium conspiciuntur, exempla sibi sument; nec negligent, si qua erunt alibi, quorum de structura, ratione, artificio, vere ac certe aliquid cognosci possit. Porro cum intelligant, homines generatos

esse, ut hominibus profint, non præsentibus modo, sed etiam longinquis, & posteris; meditantur, ut studiorum suorum omnibus utiles existant fructus, qua de architectura, qua de rebus aliis illuc spectantibus, multa litteris mandare. Illud vero propositum in primis habent, ut verba sensusque Vitruvii interpretentur; quem vulgo existimant ob materiæ difficultatem, vocabulorum novitatem, compositionis asperitatem, codicum depravationem, OEdipo conjectore indigere. Primum ergo Latinus conficietur liber, in quo per suas adnotationes exponentur illius loca omnia, ita difficilia captu, ut eorum tamen sententiam assequi possimus; eaque potissimum, quæ architecturæ regulas attingunt; additis figuris, prout identidem videbitur ad majorem perspicuitatem opus esse. Iam Vitruvii exemplaria, tum typis edita, tum M. S., cum valde inter se discrepent, ex quo non mediocris perturbatio & obscuritas frequenter objicitur, seorsum colligentur majoris momenti variantes lectiones, quæque, & quam ob causam magis arriserit, statuetur; ut is demum ad probatissimos Codices castigatus imprimatur. Figuras multas, quarum ope quædam loca commodius perciperentur, a Vitruvio delineatas, & ad calcem cujusque libri appositas esse, vel ex ipsius frequenti testimonio liquido constat. Sed illæ nunc eodem fato, quo complures alii veteres libri, desiderantur. Huic arti ut consuleret, Vitruvio figuras aliquot, quæ expressæ typis extant, per hæc postrema tempora adjunxit Iucundus Veronensis; magna sane propterea laude dignus, qui ad intelligentiam scriptoris hujus ingenio & industria sua non parum contulit. Quod si aut erravit interdum, aut interdum figuras, utcumque necessarias, prætermisit, mirabitur nemo, qui confidetet, nec unquam potuisse quicquam simul inchoari, simul perfici, nec licere oculo uni penitus omnia perspicere. Quare cogitant isti tum renovare figuras omnes, & quoad licebit, elegantius accuratiusque omnes effingere; tum a Iucundo perperam editas emendare, & omittas supplere. Ac ad Vitruvii cognitionem cum hoc non leve momentum afferet, tum illud, quod, cum is passim exhibeat Græcas ac Latinas voces novas ac pæne inauditas, duo digerentur Lexica; alterum Latinorum vocabulorum satis locuples, in quo juxta litterarum seriem omnia, quibus aliquid difficultatis aut obscuritatis inest, explicabuntur; alterum Græcorum, quibus nihilo minus apud illum frequentibus, quam rationibus regulisque Græcæ architecturæ, qua vi latine reddita, qua notatione prolata, non mediocris lux accedet. Genus dicendi, utpote quod a Cæsare, Cicerone, principibusque aliis linguæ Latinæ valde abhorret, quibusdam sæpe insolens videtur. Propterea ita contextetur latinum opus de Vitruvii formulis, ut, quæ nimia offendunt asperitate, similibus adstruantur optimorum scriptorum exemplis, si qua suppetent; sin minus, ad peculiarem ipsius elocutionem

tionem referantur. Quosdam etiam cupido incessit experiundi, utrum liceat eum clariore quodam & castigatiore latino stilo reddere; servata elocutione & compositione aliorum latinorum principum quoad fieri potest. Egregium vero istud, si cedat ex sententia, ex aspero ac difficili, planum facilemque Vitruvium intueri. Res architectonicæ impense expetuntur, & hac tempestate assidue exercentur ab iis, qui parum admodum latine sciunt: statuariis, pictoribus, fabris lignariis, plebeiis architectis. Hactenus cum prodierint ad tres vernaculæ Vitruvii interpretationes, adeo absurdæ sunt, salebrosæ, perplexæ, seu verba singula, seu verborum structuram spectes, ut Italicus Vitruvius aliquanto difficilior captu videatur, quam Latinus. Id autem accidit, non solum quod earum auctores germanam interpretandi normam præscriptionemque nesciverint, sed etiam quod in abstrusioribus quibusdam locis omnino illos ratio fugerit. Iuverit ergo insuper bene mereri de Rep. Vitruvium iterum transferendo purum in Etruscum sermonem; cavendoque, ut ut sit ex argumenti subtilitate difficilis, saltem rudis ne appareat ex asperitate verborum & perplexitate. Succedet huic opus aliud perutile, Etruscum Lexicon, juxta litterarum seriem ordinatum, Architectonicarum rerum; ut cuique parti commune verumque nomen tribuatur. Si quod autem vernacula hæc lingua non suppediet, substituetur cudeturque (jus enim hoc est sua cuique in arte) omnium suffragio & consensu; diligenti tamen ratione habita, unde ducatur, & quomodo formetur. Sic patebit latius, quo pacto Græca & Latina architecturæ vocabula Etrusca lingua commode reddi possint; fietque e re illorum maxime, qui velint patrio sermone de eadem arte aut loqui, aut commentari aliquid. Ad hæc aliud concinnabitur, majoris vel perspicuitatis, vel utilitatis causa, Italicum Lexicon juxta seriem instrumentorum aut partium. Exempli gratia sumta, & proposita columna sua cum basi & capitulo, exponentur membra singula; Scapus, Plinthus, Astragalus, & sic deinceps. Ita exhibita figura, quo quæque pars nomine donanda sit, apertum statim fiet. Excipiet hæc liber, multum habiturus utilitatis & delectationis, de Vitruvii præceptionibus una cum operum exemplis. Quoties enim is aut præceptum tradet, aut ordinem quempiam architecturæ statuet, quo loco ille ordo servatus fuerit in veteribus ædificiis, ostendetur. Si quo autem in ædificio compertum sit, architectum ab eo discessisse, simul ejus rei mentio fiet, simul aperietur, unde evenerit, ut illud opus ad Vitruvii normam minime exigeretur. Sic & nexus quidam existet cognitionis cum actione, & devenietur ad jucundas æque ac fructuosas contemplationes. Ex tractatione ista Romanorum ædificiorum Architectonica velut sponte se offeret occasio studii alterius instituendi, quo monumenta omnia antiquitatis per historias, non minori cum emolumento, quam voluptate,

re, explorentur, & funditus cognoscantur. Hic se in conspectum dabunt
 & quadrata Roma vetus, & quotquot illa deinceps incrementa cepit.
 Complectetur etiam solers investigatio portas & vias, quarum haberi pos-
 sit notitia aliqua; tum templa, porticus, theatra, amphitheatra, curias,
 basilicas, arcus, thermas, circos, pontes, denique quidquid ædificiorum
 est, quorum vestigium adhuc supersit. Nec ommittetur eorum etiam, quæ
 penitus extincta sunt, mentio; indicato saltem loco, in quo steterant.
 Ad extremum pars nulla, cui liceat sænerari lucem ab Historia, inten-
 rata relinquatur. Illa omnia simul cum tempore, & usu in quem extru-
 cta sunt, declarata, & litteris prodita, hoc erunt jucundiora auditu,
 & utiliora cognitu, quod de eodem oleo atque opera, qua venerandæ
 reliquiæ istæ, complura etiam utriusque linguæ poetarum, historicorum,
 & oratorum loca illustrabuntur. Consequetur hos libros egregium opus,
 in quo designata proferentur monumenta (quorum quidem aliquod reli-
 quiæ indicium faciunt) quotquot intra vel extra Romam exstant. Omnium
 dabuntur ichnographiæ, latera, obliquitates, prout res postulare videbi-
 tur, inscripta sua cuique mensura ad modulum Romani pedis, cum ra-
 tione proportionis, quæ illum inter, & recentiores mensuras intercedit.
 Conjungentur cum figuris explanationes duæ; altera historica de qualitate,
 auctore, & sine cuiusque ædificii; architectonica altera de ratione, ordine,
 & norma item cuiusque. Id bene ac diligenter factum, præterquam quod
 magno erit usui architectis omnibus, Romam etiam jam intermortuam,
 evocatam veluti e sepulcro, vitæ restituet, sin minus æque pulcræ, ac
 antea, tamen aliqua pulcritudinis specie obductam. Iam pergendo ad par-
 tes multas cum architectura connexas, agetur de pilis; & quæ Romæ,
 quæque circa, fissæ, aut integræ, cernuntur pilæ, describentur, atque ex-
 planabuntur dupliciter singulæ. Primum ratione historica, docente, quæ
 insculpta sit fabula aut historia, & quo spectet, & figura hæc aut illa
 quid sibi velit. Quo loco cum sint permulta in bono lumine collocanda,
 quæ ad sepulcra, sacrificia, ceterosque antiquitatis ritus pertinent, opus
 erit apprime utile, tum per se, tum propter varia, quæ exponentur,
 Græcorum & Latinorum loca. Explanatio altera sculpturam respiciens,
 docebit, quæ sculpturæ ratio sit in unoquoque opere, qua recta, qua
 mira, qua prava. An illud constet cælatura anaglypha, an exstantibus
 signis, an media inter utramque, an molli, an sicca, & quam ætatem
 præ se ferente. Denique nihil non eorum colligetur, quæ sub sculptoris
 animadversionem cadunt. Opus, huic non dissimile, de statuis, omnes
 deformatas exhibebit, admonens subinde, quæ illæ sint, & quo argu-
 mento, indicio, auctoritate, conjectura se se prodant. Nec tempus nec
 artifex tacebitur, si de illis quicquam constet: ut de singularum itidem ra-
 tione,

tionem, perfectionem, aut vitio quid sentiendum sit, ibidem præscribetur. Quoniam vero multa ac diversa zophoris, tabulis, fragmentisque aliis insculpta Romæ suppetunt, continebit opus aliud, eodem prorsus ordine, istorum omnium effigiem una cum peculiari enarratione, & iudicio. Sequitur labor alius exprimendi quæcumque reperire licebit vetera ornamenta januarum, zophorum, epistylorum, ceterorumque eiusmodi, quorum subjicietur singillatim ratio, & mensura: duo sane architectis pernecessaria; in quibus propositum habituri sint exemplar ad imitandum. Versabitur opusculum aliud in expendendis antiquis vasis; quorum sive labra illa sint, sive alia cujusvis generis, præter figuram, dicetur de materia, de forma, de usu, de loco denique, in quo etiamnum quædam observantur. Apud veteres in usu erant instrumenta multa, quorum ex scriptoribus, aut cælaturis, aut numismatis notitia aliqua ad nos pervenit. Hinc vero pulcherrimus componetur liber, in quo a religione ad rem militarem, tum rusticam, postea familiarem, & deinceps alias gradu facto, singulis instrumentorum figuris subjicietur separatim, quid unumquodque fuerit, quo nomine, quo usu, qui meminerint scriptores, quibus contineatur antiquis monumentis. Adjungetur superius commemoratis volumen inscriptionum, quæ Romæ, aut circa existentes, ad leges, ornamenta, sepulcra, demum alia cujuslibet generis monumenta spectant. Describentur ergo, seu publicæ, seu privatæ, ad unguem, disponenturque servato rerum ac temporum ordine; adjectis, quæ inerunt, figuris; nec præterita explanatione difficultatum, si quæ forte aut ab Historia, aut a singularibus litteris oborientur. Nulli ex antiquis rebus majorem diuturna ætas cladem intulit, quam picturæ; quæ, ut infirmissima, annorum atque hominum injuriam minime potuit sustinere. Quædam tamen reliqua sunt adhuc, utcumque pauca, partim recto picturæ genere in tabulis, partim liberiore in quibusdam antris. Quæ ut vindicentur ab interitu, & consulatur, quantum in nobis erit, antiquitatis memoriæ, in libellum erunt referenda; loco, in quo conspiciuntur, & picturæ ratione inibi adnotata. Satis constat, memoriam hominum ac rituum plurimorum oblivioni ereptam esse beneficio numismatum; ex quibus tum Græcis tum Latinis multa proficiscuntur eruditionis adjumenta. Ad id opus incumbetur toto pectore; distinguendis per ætates, loca, hominumque conditiones numismatis; proferendis auctoribus, & causis, propter quas hæc aut illa cusa fuerint; exhibenda denique aversa parte cum iis omnibus, quæ aut responsum elegans, aut eruditum quidpiam respicere videantur. Trium partium, circa quas architectura vertitur, una est æque utilis ac difficilis, machinalis scientia. Huc directa industria & contentione, curabitur, ut germana e tenebris eruatur machinarum forma; quarum in aquis primum, deinde

deinde in quæstionibus, postremo in ponderibus impellendis usus extitit apud veteres. Redigentur ergo in hunc librum non solum machinæ ex Vitruvio nobis cognitæ, sed ex aliis etiam Græcis, ac Latinis; additis figuris, traditaque ratione tum structuræ tum mensuræ. Requirit pro suo quodam jure peculiarem curam aquæductus; partim ob eorum amplitudinem & speciem tantam, ut humanam omnem cogitationem excedat; partim ob utilitatem; quod scilicet elementum aquæ, tam necessarium humano generi subvehant & impertiant. Doctrina hæc, ut ut fuscè pertractata a Iulio Frontino, tamen, cum parum absit, quin funditus deleatur, instauranda erit pro virili ac restituenda. Itaque primum investigatis aquæductibus, quicumque olim in Urbem influebant, postea indicabitur, ubi conciperentur, qua decurrerent, quibus aquis fluerent, ubi finirentur. Tradetur etiam, quis & quorsum eos faciundos curaverit, describeturque pars aliqua, ut illorum processus inde conjici possit. Nec filebitur, tot aquæ Romam antiquitus petentes, quo nunc loci abjerint derivatæque sint. Non dubito, quempiam fore, qui hoc opus ingens, arduum, & qua rerum multitudine infinita, qua insuperabili nonnullarum obscuritate, majus humanis viribus suspicetur. Verum simul ac idem noverit, ad egregium istud facinus non unum, sed permultos excellenti ingenio viros animum appulisse, & suam cuique provinciam demandatam esse, nihilo plus, credo, mirabitur, quam cum in civitate ampla & frequenti centenas ampliùs artes exerceri simul animadvertat. Ut onus vel gravissimum, partiendo efficias quantumvis leve, ita cui dubium esse potest, quin hæc munia, inter doctissimos viritum distributa, triennio ad summum absolvantur? Neque vero tantum isti sibi arrogent, ut illa etiam, quæ nec scintillam amplius, neque adeo vel perexiguam semen lucis retinent, illustrare se posse credant. Quæ utcumque affecta, spiritum tamen, ut ita dicam, trahunt, his fert animus mederi, ne omnino incursione temporum, aut incitiæ tenebris obruantur. Habes, o Comes, præclara opera, quæ isti moliantur; & opinor, vides, ea præter auctorum industriam, alicujus excelso præstantique animo principis, a quo mutantur, fulciantur, foveanturque, auxilio & patrocinio indigere. Nescio utrum præsto futurus sit quispiam M. Alexandro similis; qui simul, ne vividi flagrantisque excellentium ingeniorum velut igniculi defervescant, laudando, incitando, subveniando, largiendoque prohibeat; simul eorum voluntatem urgendo honesta & magna necessitate, currentibus, ut dici solet, stimulos addat. Id si contingat, opus nunc adumbratum, videbis, ut spero, quamprimum absolutum ac perpolitum. Quod si intra decimum octavum diem Alexander oppidum in Scythia condidit, quidni, auspice altero Alexandro, liber hic intra triennium expediatur? Sed ut ut illorum virtuti fortuna

tuna defit (quod neque novum hercle , neque mirum acciderit) ipsi certe adnitendo , & quoad liceat , fatagendo sibi non deerunt . Vitruvii opus legentes , castigantes , interpretantes , rem litterariam juvabunt pro virili . Spero autem , fore , ut ab æquis æstimatoribus potius eo , quod præstiterint , quamtulumcumque illud fuerit , gratiam ineant ; quam ut , opere non ad fastigium perducto , cum per ipsos non steterit , reprehensionem subeant . Bene vale , meque , si quid possum , pro tuo jure utere . De Comite Iulio jamdiu est cum ad me nullus affertur nuncius ; cupio autem afferri aliquem ; illum enim vehementer amo .

Roma XVIII. Kal. Decembr. M. D. XLII.

